

Передплата

на «РУСЛАНА» вносить:

в Австрії:

на цілий рік . . . 20 кор.
на пів року . . . 10 кор.
на чверть року . . . 5 кор.
на місяць . . . 1-70 кор.

За границею:

на цілий рік . . . 16 рублів
або 26 франків
на пів року . . . 8 рублів
або 15 франків
Поодинокое число по 10 сот.

РУСЛАН

«Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: а не возьмеш милости і віри не возьмеш, бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланович псалмів М. Пашкевича.

Виходить у Львові щодня крім неділь і руских свят о 5½ год. пополудни.

Редакция, адміністрация і експедиция «Руслана» під ч. 1. пл. Домбровского (Хорунщини). Експедиция місцева в Агенції Соколовского в ясажі Гавсмана.

Рукописи звертає ся лише на попередне застережене.

Рекламації неопечатані в вільні від порта. — Оголошеня звичайні приймають ся по ціні 20 с. від стрічки, а в «Надісланім» 40 с. від стрічки. Подяки і приватні донесеня по 30 сот. від стрічки.

Промова Маршалка і Намісника при відкриттю сойму.

(Δ) Ві второк відкрито нову сесию соймову, а при сій нагоді, як звичайно кр. маршалок і намісник виголосили промови, з котрих першу подали ми в головній основі вчора, а другу подаємо сьогодні на іншому місці. Обидві промови набирають тим більшого значіння, що виголошено їх з почином нової каденції, (як маршалок зазначив з притиском — шестилітної) і тому є они неначе програмами для сойму і краю, а промова намісника є також многоважною з того поводу, що она містить в собі програму начальника краєвого правительства, котрий недавно обняв політичну управу краю. Тимто над обома сими промовами годить ся задержати.

Становище кр. маршалка знає загално, бо вже довший час, двома наворотами, стоїть на чолі сойму і найвисшої автономічної власти, кр. виділу. Одначе з огляду на змінені відносини заслуговує его промова на тимбільшу увагу.

Програму сойму нового, а також свою власну, яко керманіча того сойму і кр. виділу подав маршалок в однім ре-

ченню, котре тут з огляду на его вагу ще раз наводимо дословно, підчеркуючи основні его вислови: «Політичне становище сойму на історичній основі оперте удержати і скріпляти край культурно, етично і економічно підносити і розвивати, розуміти і відчувати дійсні потреби найширших суспільних верств, стреміти до того, щоби всі без жадного винятка мешканці того краю шукали і знайшли в соймі оборону своїх прав, речника управнених інтересів, а в міру сил заспокоєнє своїх потреб і бажань, створенє условин, які би кождому уможливили плеканє своєї народности і змаганє до її розвитку». — Це неперечно розумна програма, на яку можуть згодити ся оба поруч себе поселені народи краю і їх представники в соймі, без ріжниць політичних, суспільних і національних поглядів, бож справді ідеальним можна би вважати сойм, в котрім би всі населенці краю знайшли оборону своїх прав і речника своїх інтересів, — сойм, котрий би кождому уможливив плеканє своєї народности і змаганє до її розвитку. А коли бажаємо культурно і економічно піднести край, тоді підвалиною у всім діланю по-

винна бути е т и к а і тому етичне піднесенє краю, виховуванє в тім напрямі суспільности повинно стати, як се і маршалок зазначив, програмовою точкою. Наколи в краю, в ріжних верствах суспільности нагромадило ся стілько невдоволеня, яке доводить до огірчення і розятрення суспільного і національно-політичного, то можна довести до направи краєвих відносин тільки тим способом, коли власти і органи автономічні, а так само і правительственні (про сі останні поговоримо в дальшій частині сїх заміток) будуть непохитно стояти на тих підвалинах, які вказав маршалок в своїй промові — правда, етика, справедливість і добро цілого краю.

Стоячи непохитно на тих підвалинах зможуть власти і органи — автономічні і правительственні — причинити ся до етичного піднесеня і розвитку краю, до вихованя в тім напрямі нашої суспільности рускої і польської, а тоді оклики ненависти, штучне розбуджуванє пристрастий, які в останних часах довели до такого розладу і розстрою в нашім краю, до такого сумного і шкідного для обох народів розятрення, до такої пристрастної боротьби — переговорять безслідно, не найдуть послуху серед суспільности.

Польські конспірації серед руських питомців і духовенства в Галичині в роках 1831—46.

Студія д-ра Кирила Студинського.

(Дальше).

Президия звернула дня 16. жовтня 1838 р. митрополитови бажані акти, причім донесла рівночасно, на основі рапорту директора поліції, Сахер Масоха, що «derselbe (Граб) soll nämlich, seitdem er die Studien verlassen und sich in seine Heimath nach Jaworów Przemysler Kreises begeben, keineswegs Besserung zeigen, vielmehr bei allen Gelegenheiten seinen Hass gegen die Regierung und die bestehende Ordnung der Dinge aussprechen und seinen Pflichten als künftiger Priester so wenig nachleben, dass er während seines Aufenthalts in Jaworow nur einmal die Kirche besucht habe, wo er nicht ausweichen konnte. Auch sein sittlicher Lebenswandel soll nicht ohne Mackel sein und Hr. Jaworower Dechant von seinem Betragen eine ungünstige Meinung hegen». Вкінці письма просила президия губернії митрополита, щоби дальше звертав на Граба бачне око¹⁾.

Митрополит відповів дня 29. жовтня 1838 р., на основі реляції ректорату духовної семінарії (Nr. 480), що Граб побирав в роках 1834 і 1835 стипендию (Handstipendium) і поводи́в ся добре. В р. 1836 прийнято його до семінарії, де він кілька разів провинив ся против домових приписів, опустив кілька разів молитви, раз службу Божу, раз виклади, жалив ся тричі безосновно на лихий харч, через що записано йому в табелях за р. 1836 поту „aufbrausend, roh und stutzig“, а в р. 1837 „aufbrausend“. На бажанє президії губернії піддано його під строгий надзир ректорату. В р. 1838 помітив вправді ректорат „Spuren des Jähzornes an dem Basil Grab“ та дбелідив, що він опустив раз службу Божу а раз виклади, а крім сього жалив ся ще безосновно двічі на лихий харч, однак слухав упімнень, старав ся виповнити свої обовязки, а хоч переглядано його річи, не найдено між ними нічого підозрілого. Колиж його дальше поведене, як се видно з рапорту поліції, має бути невідповідне, належало би йому здержати titulum mensae¹⁾.

До ради митрополита примінила ся президия губернії і віднесла ся до перемиского владики дня 25. грудня 1838 р. з порученєм, щоби на разі не допу-

стити до съвяченя¹⁾. Перемиский ординарият послухав приказу губернії і письмом з дня 9. січня 1830 (Nr. 9) звістив митрополита, що рішив ся вислати Граба на оден рік до василиянського монастиря в Лаврові, щоби там сповняв обовязки учителя нормальної школи під надзором директора-Василяянина. Митрополит доніс про се дня 25. січня 1839 р. президії губернії²⁾. Раньше ще, бо 5. і 7. грудня 1838 р. повідомив комісар староства Арбтер президию губернії, що против Граба не дізнав ся нічого обтяжаючого, з винятком того, що говорив против нього яворівський декаан Несторовский, що він не ходить до церкви і забавляє ся по товариствах, «was ebenfalls keine beruhigende Bürgschaft für die Zukunft leistet». Арбтер слідив, чи Граб не висказував ся ворожо про ряд, однак не дізнав ся в сїм напрямі нічого некорисного³⁾.

Остаточо дозволила президия губернії дня 19. серпня 1839 р. съвятити Граба на основі письма еп. Свігурського з дня 14. серпня 1839 і свідочств Василяяна в Лаврові, в яких донесено, що поведене Граба на становиску учителя в

¹⁾ Презид. Архив львів. Намісництва Nr. 2727/ggg 1838.

²⁾ Презид. Архив львів. Намісництва Nr. 148/ggg 1839. П. Порівняй Gestions-Protokol з р. 1839. Nr. 7.

³⁾ Презид. Архив львів. Нам. Нр. 184/ggg 1838.

¹⁾ Презид. Архив львів. Намісництва Nr. 2275, 2297/ggg 1838. Порівняй Gestions-Protokol з р. 1838. Nr. 36.

¹⁾ Презид. Арх. львів. Намісництва ad Nr. 2453, 2454/ggg 1838. і Gest. Protok. з р. 1838 Nr. 40.

Правдою, етикою, справедливістю і дбалістю о добро цілого краю, а тим самим о добро і розвиток культурний і економічний всіх населенців краю, обидвох народностей, здобудуть собі власті і їх органи довіре найширших верств народних, а тим самим підготовлять підставу і фундамент до приєднання між обидвома народами таких відносин, в котрих порозуміння стало би можливим.

Отсе горяче бажане, яке висловив кр. маршалок в своїй програмовій річі, є без усякого сумніву горячим бажанем всіх добремислячих людей, котрих в однім і другім народнім таборі мимо теперішнього розятрення найде ся ще дуже багато. Крайні живля роблять, як досвід поучує і по інших краях, багато шуму і гомону і своєю влізливостю вибивають ся на верх, так що на перший погляд видає ся, начеб вся суспільність переняла ся такими крайніми поглядами і змаганнями. Одначе переважна часть суспільности бачить се наглядно, що безнастанна боротьба вичерпує сили і ослаблює відпорність, що відвертає бачність і сили від реальної, позитивної роботи, яка єдино може причинити ся до подвигнення і розвитку культурного, національно-політичного і економічного народу.

Справедливо вказав маршалок на те, що спільність релігії, історична конечність і Австрійська держава, в котрій обидва народи єдино мають умовини і спроможність розвитку, лучать обидві народности, а на особливу увагу заслугоє се, що ми нераз висловлювали, а що тепер з належним притиском зазначив кр. маршалок, що в нашім краю можуть без шкоди для себе і для цілости розвивати ся обидві народности. Тим способом вказав кр. маршалок на шкідливість сеї політичної теорії польських загорільців, котрі проти всякого змагання до розвитку рускої народности в нашім краю висвають національний стан посідання. Є се теорія

лаврівській школі було добре, що учив знаменито, відбував взірцево релігійні обовязки і гарно проповідав¹⁾. З призвистем Граба стрінемо ся ще в дальших главах нашої студії.

Чи допущено до сьвяченя пит. Льва Мацілінського, про се ми нічого певного сказати не можемо. В записках митр. Мих. Левицького читаємо під днем 15. грудня 1838 р. таку замітку: »Rectortus Seminarii dno 15 Xbris a. c. N. 552 refert de comportatione in seminario absoluti theologi Leonis Macieliński...«, а побіч: »Vid. Comm. ad protocollos Consist die 17. Xbris 838 datam«. Очевидно, ся компортація укінченого питомця до семінарії мусіла бути карою, що мала Мацілінському улекшити дорогу до сьвяченя²⁾.

Як ми вже висше замітили, не допущено до сьвяченя екстерністів: Петра Кулічківського, Антона Зіневича і Венедикта Кушчикевича.

(Дальше буде).

перенята у німецьких загорільців, котрі не хотять допустити до розвитку Чехів на Моравії і Шлезку, Ползків на Шлезку, Словінців в Каринтії і Стирії, висуваючи проти всякого поступу і розвитку тих славянських народностей мнимий стан посідання німецько-національний.

Тимто на признаня заслугоє, що маршалок яко найвисший автономічний зверхник краю в програмовій річі своїй вказав на потребу витвореня умовин, які уможливили би кождому влекане своєї народности і змагане до її розвитку, щоби всі без виїмки населенці найшли в соїм оборону своїх прав, заспокоєне своїх потреб і бажань. На таких основах можуть витворити ся відносини, серед котрих порозуміння між обидвома народами стало би можливе.

Дальшу часть промови маршалка і промову намісника обговоримо в найблизшим числі.

(Дальше буде).

Політичний огляд.

Минувша неділя зазначила ся бучами і демонстраціями на вічах скликуваних соціалдемократами і німецькими радикалами у Відні, в Празі, в Хебі, в Петтаві, і творить тим способом не дуже милу пригравку до законодавчої праці, яка починає ся по ріжних краях в сім тижні, а також розкриває не дуже відрадіні вигляди на успішність парламентарної осінньої сесії. Навіть в Будапешті з нагоди торжественного відкриття католицького віча устроїли соціалдемократи велику демонстрацію і навад на евхаристичну процесію, котра з нагоди 50-літя сьвященства Є. Сьвятлости Папи відбула ся до базиліки св. Стефана в Пешті. Вправді процесія, в обороні котрої виступила поліція, дійшла, не задержуючись до базиліки, однак є знаменна проява, що в так переважно католицькій державі поважили ся „вольнодумні“ соціалісти обкидувати процесію камінем і болотом.

Подібно і в Пруї (Pettau), де Словінці в перший раз обходити Кирило-Методіївське сьвято, напали на них всенімецькі радикали і довели до проливу крові.

Крім того і розятрене національно-політичне, яке проявило ся в Хебі і в Празі, не віщує нічого доброго для парламентарної роботи.

Німецькі радикали і вольнодумці розводять безнастанні наріканя в дневникарстві і по вічах на перевагу і влізливість чеського живля, на впроваджуваня чеської мови у внутрішнім урядованю, а в областях чисто-німецьких жалують ся знов на те, що християнські суспільники випирають радикалів і вольнодумців н. пр. в долішній Австрії, де тепер веде ся горяча передвиборча боротьба. Отже з одного боку наріканя на чехізоване краю, де инде знов наріканя на клерикалізм, хоч нігде не було прикладів, щоби католики нападали вольнодумців або соціалістів, а діяло ся як раз на оборот.

Відрадною для католицької Церкви проявою був евхаристичний конгрес в Лондоні, що відбув ся там сими днями. З усіх сторін католицького сьвіта прибуло около 8.000 учасників, а між ними 7 кардиналів, 15 архієпископів і більш як 70 єпископів, багато опатів, пралатів і сьвящеників з Англії, Франції, Бельгії, Німеччини і ин.

країв. Лондон пристроїв ся сьвяточно на привіт достойних гостей а у вестмінстерській катедрі уставлено трони для церковних достойників.

Загальна увага всіх була звернена на папського легата кардинала Ванутел-ль-о-го, котрому в пристани на его приїзд устроєно величавий привіт, а в дневниках всяких відтінків повитано его вельми сердешно і вказано на него як на одного з найвишачейших і найпопулярнейших діячів католицького сьвіта. У величезній катедрі, котра ледви могла помістити учасників, відчитано по відкриттю конгресу в латиньскім і англійскім язичі лист Папи, в котрім дякує за устроєне конгресу якраз в столиці Англії, славній з віротерпимости а відтак кардинал Ванутелі повитав зібраних лег. промовою, бажуючи, щоби віра і любов зєднали Велику Британію, єпископів, короля, князів і нарид. Основні наради в трех секціях, а відтак вельми численний мітінг не остали без величезного вражіння, котре не буде без наслідків для ідейрозповсюдження католицизму в Англії. Отсе іменно затривожило протестантів, котрі постановили устроїти претидемонстрацію і не допустити до евхаристичної процесії заповідженої публично в катедрі на неділю. Звернули ся отже з петицією до короля Едварда, щоби заборонив обходу і скликали на неділю віче з протестом проти „Римської Служби Б.“. Одначе король не волює сему бажаню, а також між населенем Лондону відозвали ся численні голоси, що така заборона осеромила би дотеперішню гостинність і терпимість релігійну. Процесія дійсно відбула ся без усякого випадку, а тим способом Лондон і его населеня зазначили свою культурність. Похід тривав цілу годину. Товпи католиків, котрі творили швалір, витали з одушевленем духовних, з протестантського боку не підношено ніяких протестів. Духовенство примінило ся лише о стілько до бажаня короля, що не несенє в поході Евхаристії і духовенство не вступило у фелонах.

Новинки.

— Календар. В четвер: руско-кат.: Вавила, Мойсей; римо-кат.: Лямберта. — В п'ятницю: руско-кат.: Захарій; римо-кат.: Томи в Вілян.

— До нашого жіноцтва! Звісна річ, чим є жінка в культурнім житю народа. Щоби не шукати довго за приміром, досить глянути на її роботу серед наших найблизших сусідів, Ползків. А наше жіноцтво? З виїмкою одилиць, дуже мало проявляє заінтересованя народними справами. Осє хоть би так важна і наляча справа руских дівочих шкіл у Львові. Кому ж більше повинно залежати на сій справі, як не рускому жіноцтву? Сеж ходить о долю живки! Сеж справа, яка в першій мірі дотикає наше жіноцтво! Чи не повинні жінки завяти ся нею? Чи доля їх доньок та сестер їм байдужна зовсім? — Комітет будови дому на приміщенє дівочої школи в дівлової і учительської семінарії, який перед фєрїями завязав ся у Львові, робить всякі заходи, щоби збирати фонди на сю ціль. А кілько то в тім напрямі могло би ему помочи руске жіноцтво?! Чи се так трудно в кружку знакомих урядити складку? Чейже ніхто не відмовить, хоть би з простої товарискої чємности. Ми певні, що в протягу одного місяця звайшли би ся потрібні фонди, наколи би руске жіноцтво пішло за нашим щирим покликом. — Збирайте жертви на будову руских шкіл дівочих, а тоді будете могли сьміло сказати, що се руске жіноцтво зробило для руского жіноцтва. Відважїм ся від якої небудь коштовної розривки, відмовте собі якої небудь дрібниці а заощаджений грїш передайте до

¹⁾ Тамже Нр. 1193 ggg ex 1839, де переховані письма Снігурського і сьвідоцтва Василян.

²⁾ Gest.-Protokoll з р. 1838. Nr. 104.

